

стерпіти, щоби поблизу їх стояла сьвятиня Ізраїля... Розшукали якийсь старий папір, виточили процес і замкнули сьвятиню...". Далі оповідає ся про геройську жінчину Рожу (се історична особа — жінка згаданого мною перше Нахмана Ізаковича), що своєю красою побідила „їх“ тверді серця й навіть положила жите за добро громади. Декотрі варіанти переносять се оповідане в часи Хмельницького і роблять козацького гетьмана грізним Голофєрнем, до котрого приходить львівська Юдита-Рожа (с. 178—186).

Такий зміст праці. Книжка цінна особливо з сього погляду, що використаний до неї величезний жерельний матеріал з міського (акти радецькі й лавничі рахункові книги, спеціальні фасцикули) й т. з. бернардинського архива (акти гродські й земські) та жидівські рукописні і друквані матеріали; зібрати, а хочби лиш переглянути такий широкий матеріал — се річ дійсно імпозантна — та на жаль сама книжка розмірно до праці, яку в неї покладено, випала слабше. Причиною сього було, здаєть ся, багатство матеріалу, яке так придавляло автора, що він не міг як слід повертатись. Автор, правда, зібрав дуже сумлінно, все що лиш могло бути інтересне, і розсортував педантично цілий матеріал на різні відділи, але тих відділів, таксамо як і подробиць знайшлося стільки, що за ними пропала цілість. Само собою приходить на думку порівнане з працями Влад. Лозіньського (*Patrycyat i mieszczaństwo łwowskie i ин.*): може виводи, які робить д. Балябан будуть більш мотивовані і оправдані, як по більшій часті субьективні міркваня Лозіньського, але що до артистичного оброблення Історія Жидів лишить ся по заду за „Патриціятом“.

Ів. Крип'якевич.

Kazimierz Pułaski — Stare osady w ziemi Kamienieckiej i dziedziczące na nich rody podolskiej szlachty historycznej (*Szkice i poszukiwania histor.*, III c. 1—168).

Йогож *Ród Kierdejów podolskich*, monografia historyczno-genealogiczna (*ibid.* c. 169—194).

Перша праця друковала ся перед чотирма роками в часоп. *Przewodnik nauk. i liter.* (1902), і тоді виглядала на початок більшої праці, тому обговоренне її було відложено до сподіваного докінчення. Тепер вийшла вона в осібнім виданню в тім же складі — як три розділи, чи статі присьвячені тром маєтностям Камінецького повіту: се Шаравка, Бєдрыхів Городок і Кунин з своїми приналежностями та с. Вірмени. Так що титул праці і те, чога каже надіяти ся автор в передмові до неї, досить мало відповідають дійсному змісту.

В передмові автор говорить про багату історичну минувшість По-

діля і спеціально Каміначчини — „повно тут споминів про великі історичні події, голосних імен і голосних учників“, про поступи польського осадництва, „польської культури“, надієть ся своїм „люстром родів“, відслоненням їх „spraw poszczwycich“ дати дещо dla pokrzepienia ducha, а також і деякі „характеристичні риси давнього життя і давніх уряджень на подільським пограниччю“. В дійсности його праця нічого не дає до пізнання тої старої слави тих „історичних родів“, ані для тутешнього устрою й життя — навіть і духу ледво чи покресить вона кому. Перед нами виступають шляхетські роди, що жили, множили ся, входили в „колігації“, збирали й губили маєтки, і автор не виходить поза отсю чисто зверхню історію родів і маєтків — їх переходу з рук до рук, лучення і розлучення. Вина по часті в тій матеріалі, яким розпоряджав автор, але по часті таки й вина автора, що чи не хотів, чи не вмів знайти якісь характеристичні прикмети тодішнього життя в сих поданнях, контрактах і процесах, які мав перед собою, і дав працю, розумієть ся — не безкористну для інформації, але дуже суху, нудну й позбавлену всякого ширшого інтересу.

Такий же характер має і друга стаття — про Кердеїв. Про сю фамілію мали ми дотепер монографійку (досить немудру зрештою) Вен. Площанського; своєю дорогою, вістала ся вона незвістною д. Пуласкому, і він ab ovo конструє історію рода й займаєть ся репрезентантами його на Поділю і в Галичині. Також се суха і неінтересна, хоч і користна генеалогічна стаття.

До першої статі додано дев'ять актів in extenso, до другої два; найінтересніші акти з поданих автором містять ся в тексті — се руський привилей Ягайла на Тешилівці (с. 124) і одна запись з 1568 р., що малює перед нами сучасне запровіантованне шляхетської фамілії (с. 140—1).

М. Грушевський.

Powiat Mohylowski w gubernii Podolskiej. Opis geograficzno-historyczny wszystkich miast, miasteczek, wsi, przysiołków, futorów, słowem zaludnionych miejscowości w tym powiecie, z dodaniem odpowiednich dokumentów. Zebrał i opracował Władysław Pobóg Górski. Wydanie nakładem księżny Amelii Czetwertyńskiej, Kраків, 1903, ст. 346 + мапа, вел. 8°.

У вступі автор так оповідає історію своєї праці: „Щасливим випадком удало ся мені зібрати розсіпані останки кількох більших архівів з моєї околиці, а власне більшу частину архіву барського староства, багато документів з архіву Ржевуских, що походять від Двержків і Чурилів, частину архіву Уруских і ин. Упорядкувавши зібрані документи